

Vzpomínka na profesora Damiána Kováče

(3. 8. 1929, Nižný Slavkov - 2. 2. 2021, Bratislava)

Na začátku letošního února odešel v devadesáti jednom a půl roce života nestor slovenské, ale i československé psychologie profesor Damián Kováč. 4. ledna měl pozitivní PCR test na CoViD (CoronaVirusDisease)-19 a po téměř třech týdnech, 22. ledna, musel být převezen do nemocnice. Houževnatě bojoval s virem až do 2. února. Do posledního měsíce dlouhého života měl dar jasné mysli, ještě loni psal například posudky na články do časopisu „*Psychológia a patopsychológia dieťaťa*“.

Vystudoval psychologii na Filozofické fakultě Univerzity Komenského, absolvoval studijní pobyty v Rakousku, Německu a Kanadě. V Ústavu experimentální psychologie Slovenské akademie věd (tehdejším Psychologickém oddělení Filozofického ústavu SAVU) působil od dokončení studia v roce 1952. Od roku 1960 do roku 1991 byl jeho ředitelem. Byl předsedou slovenské psychologické společnosti (1978-1983) i předsedou Československé psychologické společnosti (1978-1985). V šedesátých letech založil tehdy jediný psychologický časopis s impakt faktorem ve východní Evropě, publikujícím navíc v angličtině - „*Studia psychologica*“. Jeho hlavním redaktorem byl až do roku 2008.

Těžištěm jeho práce byly experimentální výzkumy, zejména v oblasti poznávacích procesů, především vnímání, paměti, psychomotoriky, laterality a vícejazyčnosti. Přispěl k rozvoji psychologické metodologie, obecné psychologie, dějin psychologie, environmentální psychologie a později i k tématu kvality života. Na základě výsledků svých experimentálně psychologických výzkumů i výzkumů svých kolegyně a kolegů z Bratislavské školy experimentální psychologie stanovil princip interfunkčnosti. Následovala integrační mezoteorie osobnosti a transkulturní model kvality života. Svým až neuvěřitelným nasazením a nadšením jak pro výzkumnou, tak pro organizační práci se zapsal do dějin slovenské psychologie tak, jako nikdo jiný.

Prvně jsem se s touto vedoucí osobností slovenské psychologie setkal v říjnu 1976, kdy jsme s několika takřikajíc začínajícími kolegyněmi a kolegy z tehdejšího Psychologického ústavu Československé akademie věd v Praze vyrazili do Bratislavy na několikadenní návštěvu sesterského slovenského akademického psychologického pracoviště. Znali jsme výsledky jeho práce, ale setkání s ním bylo něco úplně jiného. Vitalita a nadšení pro psychologii z něj vyzařovaly na všechny strany. Pak jsme se čas od času vídávali, většinou na různých odborných akcích, pořádaných v Bratislavě.

Na „Psychologických dnech“, pořádaných ČMPS ve spolupráci se Slovenskou psychologickou společností v sudé roky v Olomouci (s několika výjimkami), jsme se potkávali zřídka, zato v liché roky, když se „Psychologické dni“ konaly na Slovensku, jsme se setkávali pokaždé. 11. září 2001 dopoledne jsem vyšel ze zasedacího sálu na přestávku a on se mne zeptal: „Vieš, čo sa deje v Amerike?“ Psychologické dni se tehdy konaly v Trenčíně pod heslem „Psychologie pro bezpečnější svět“. Paradox, na který nelze zapomenout. Vzpomínám i na to, jak mně (o více než 20 let mladšímu) při

oslavě svých sedmdesátin v Bratislavě před více než dvaceti lety nabídl tykání. Připadalo mi to nepatřičné, ale nedalo se odmítnout. Pak už jsme se vídali čím dále tím méně, především proto, že výrazně ubylo česko-slovenských příležitostí k odborným setkáváním.

V roce 2007 se zúčastnil desátého Evropského psychologického kongresu, který se konal v Praze ve dnech 1. - 6. července a na kterém se sjelo přes 5000 nejenom evropských psychologů. Přednesl tam brilantní přednášku z dějin psychologie nejenom na Slovensku, ale především v našem společném státě – v bývalém Československu. V té souvislosti se musím zmínit o jedné tradici, která ve své době neměla obdoby, a její význam byl přinejmenším evropský, pokud ne dokonce světový. Byla to jím iniciovaná „Stretnutia psychologov podunajských krajín“ v letech 1967-1993. Na začátku se těchto odborných setkání účastnili psycholožky a psychologové zemí, kterými opravdu protéká řeka Dunaj, ale brzy se k nim přidali další vědci z řad evropských zemí, především z tehdejšího Sovětského svazu. Další velkou komunitou byli účastníci z Německa, jak východního, tak západního. Tato jedinečná setkání se stala v té době naprosto ojedinělým funkčním mostem mezi psychology na obou stranách tzv. „železné opony“. K plodům těchto setkání patřily např. společné výzkumné projekty a vznik mezinárodního periodika. V důsledku týdenního „soužití pod jednou střechou“ se v dobách rozdělené Evropy zrodilo společenství několika set sprátelených psycholožek a psychologů. Těchto „Stretnutí psychologov podunajských krajín“ se účastnily i různé mezinárodní „hvězdy“, přední osobnosti tehdejší psychologie, například postupně tři prezidenti IUPsyS (International Union of Psychological Science). Dnes si neuvědomujeme tehdejší význam tohoto velkolepého pokusu o most přes železnou oponu. Tato tradice byla pochopitelně dítětem své doby, ale nikdo jiný se ani ve východní ani v západní části rozdělené Evropy o nic takového nikdy ani nepokusil.

V pozdější fázi života u něj došlo k posunu zájmu směrem k novým tématům. Musím zmínit dvě jeho poslední knihy: „Psychológiou k Metanoi“, vydanou v roce 2007 a „Umne starnút“ z roku 2013. Pojem „metanoia“ (řecky „změna smýšlení“) je běžný v teologii, ale ne v psychologii. Tam se zatím mluvilo a psalo o změně paradigmat. „Umně stárnout“ není překlep, protože nejde o „umění stárnout“, ale o pokus o odpověď na otázku „jak stárnout“. Umně, dovedně, rozumně a moudře. Na redakci a vydání čekají ještě jeho 450stránkové paměti. Nemohu se v této vzpomínce ani pokusit o přehled jeho rozsáhlého originálního díla a tak se namísto toho pokusím o překvapení: Věděli jste, že spolupřekládal i dílo Irvina D. Yaloma?

Život se s ním „nemazlil“, jak pracovně, tak osobně. Po dlouhých létech, kdy stál v čele ÚEP SAV, došlo v prosinci 1990 k rozštěpení jeho milovaného ústavu na dvě pracoviště (v prosinci 1990 vznikl „Kabinet výskumu sociálnej a biologickej komunikácie SAV“, dnešní „Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV, v.v.i.“). Ještě po letech to považoval za chybu a subjektivně vnímal a prožíval jako krivdu. Pokud jde o jeho osobní život, nejvíce ho zasáhl odchod jeho jediného syna Tomáše (1954-

2008), nadaného psychologa, který mj. přeložil Urbanův figurální test tvořivého myšlení (TSD-Z) a zabýval se dlouhodobě především empirickým výzkumem tvořivosti. Později mu zemřela žena, které nosil na hrob květiny každý den, dokud mohl. Vždycky se však dokázal zvednout a až do poslední chvíle pracoval. Neutuchající životní elán ho neopustil. Připravoval do tisku další knihu. O oslavě jeho devadesátých narozenin v srpnu 2019 na katedře psychologie KU v Ružomberoku lze najít zmínku i s fotografiemi z tohoto setkání na webu.

Jako zástupkyně a zástupci českých psycholožek a psychologů jsme jako Rada ČMPS ihned vyjádřili slovenským kolegyním a kolegům svoji hlubokou soustrast nad ztrátou člověka, kterého jsme si velmi vážili, osobnosti, která se svou desetiletí trvající neutuchající odbornou aktivitou nesmírně zasloužila o rozvoj nejen slovenské a československé, ale i české psychologie.

Smrt nemá poslední slovo tam, kde byl život naplněn prací, láskou a obětavostí, jako tomu bylo u pana profesora Damiána Kováče. Čas míjí, časy se mění, ale jeho rozsáhlé a obdivuhodné dílo i vzpomínky na jeho osobnost s až neuvěřitelně širokým odborným i lidským záběrem zůstávají. My, kdo jsme ho zažili, na něj budeme vždycky s úctou a láskou vzpomínat. Věnujme mu tichou vzpomínku, kterou si za svoje neutuchající úsilí a za svou celoživotní lásku k psychologii nepochybně zaslouží.

Čest jeho památce!

Daniel Heller

Odborná literatura

Ve spolupráci s některými nakladateli Vám nabízíme následující tituly k recenzování ve Zpravodaji ČMPS nebo v E-psychologii. Titul Vám zašleme na vyžádání, vypracovanou recenzi prosíme poslat přibližně do šesti týdnů po odeslání. Kniha zůstává autorovi recenze. V případě, že o jeden titul projeví zájem více recenzentů, mají přednost členové ČMPS.

1. Kučírek, J. a kol. (2017). *Aplikovaná psychologie: vybraná témata*. Praha: Grada. 234 s.
2. Pöthe, P. (2020). *Emoční poruchy v dětství a dospívání*. 3. dopl. vyd. Praha: Grada, 2020. 261 stran.